

LBRIS

We know
books

Teodor Baconschi

TÂMPLE ARGINTII
Gânduri din ultima vreme

Spandugino

Cuprins

I. CĂRȚI DE VOIE	7
Aventura lecturii în compania Virginiei Woolf.	9
Cine se teme de ecumenism?	12
Cronica unei creștinătăți „improbabile”	15
O carte despre oameni și îngeri	18
Eortodromion.	21
Erezia ca pretext al dreptei credințe	24
Frumusețea romanică a Occidentului latin	27
Monahi și scribi în Egiptul preislamic	30
O <i>Adorație</i> adorabilă	33
O carte despre mântuirea lui Iov și a multor altora	36
O frumoasă carte de citire a Bibliei	39
O stimulantă apologie a limitei	42
Paradisul învățaților din actuala patrie a deconstrucției ...	45
<i>Patericul</i> siriatic	48
Războaie culturale în cetatea lui Dumnezeu	51
Reacționarul autentic	54
<i>Reader's Digest</i> , în veacul al XIII-lea	57
Când tinerii nu vor să rătăcească	60
Tablourile Rusiei	63
Țăranul român, de la Ernest la Horia Bernea	66
Tâlcuirile tradiției isihaste	69
Transfigurarea celor vechi	72

II. AUTORI DE SEAMĂ	75
Doi „străini” cuibăriți în noi înșine	77
George Steiner și minciuna mitologiilor moderne	80
Gogol și Caragiale.	83
Intuiția mistică a „poetilor blestemați”	86
Iosif Flaviu: trădător sau aliat?	89
Pana și bicornul	92
Pascal, 400	95
Politețea ca armă spirituală	98
Providența ca luptă morală	101
Cum se mută acolo aici?	104
Două autoare necreștine, pentru o bună educație religioasă	107
În căutarea teologului deplin.	110
III. GLOSE DESPRE STAREA CREȘTINĂ	113
Cine este Hieronymus Bosch?	115
Biserica ești tu, la biserică	118
Câteva note despre agapa creștină	121
Clerul și poporul lui Dumnezeu	124
De ce uitarea e capătul oricărui rău	127
Duhovnici și psihoterapeuți	130
Fapte grave și tăceri apăsătoare	133
Eclipsa curajului inofensiv.	136
Emanciparea femeii și ortodoxia contemporană.	139
Religia în școală, o veche poveste.	142
Nu secerați (e)lanul autorilor „interziși”	145
Oravitzan până la capăt.	148
Pescuirea minunată.	151
27 de ani pe stil vechi	154
<i>Populus Dei</i>	157
Potențialul satului, între subzistență și supraviețuire	160
Stigmatul papei Ioan Paul al II-lea	163

Ortodoxia cosmopolită	166
Învierea „noastră” și Învierea „lor”	169
Să ne rugăm și pentru urbanitatea credinței!	172
BOR între autocefalie și cezaropapismul rusesc	175
Voia Celui Preaînalt	178
Lavra Pecerska nu mai face parte din <i>russskiy mir</i>	181
<i>Pax Christi?</i>	184
AI ca replică a intelectului divin	187
Noi canonizări	190
Speranțe pentru Iranul eliberat	193
IV. CUM A REVENIT SMINTEALA FILETISMULUI	197
Naționalismul religios rămâne o erezie teologică	199
Ajunge zilei rătăcirii ei... ..	202
Îi place lui Dumnezeu cum am ajuns?	205
De la filetism, la șamanism	208
Vârtejuri istorice	211
„Bunul român” și bunul samaritean.	214
BOR și noua Uniune Europeană.	217
„Mântuitoarea” idiocrație	220
Inerție sau luciditate?	223

Aventura lecturii în compania Virginiei Woolf

Cu ani în urmă (și pentru destul de mult timp), am susținut în „revista noastră”¹ o rubrică intitulată „Turn înclinat”. Titlul sugera un soi de condescendență fragilă, evident inspirată de arhicunoscuta siluetă a clopotniței din Pisa, mereu capabilă să evite colapsul, în pofida unei aplecări care pare să stimuleze fatal atracția gravitațională. Am regăsit această expresie într-unul dintre eseurile Virginiei Woolf, traduse de curând cu impecabilul meșteșug al Monicăi Pillat². Pentru autoarea engleză, metafora *turnului înclinat* trimite la tranziția de la literatura aristocratică, închisă în clase sociale etanșe și rezervată rarefiatului public educat, către o literatură angajată, anxioasă, prin care romancierii veacului al XX-lea s-au văzut forțați

¹ Volumul de față reunește articole publicate în revista *Dilema* după 2022. Din 1994, când am inițiat o neîntreruptă colaborare cu prestigiosul săptămânal cultural, câteva dintre cărțile mele s-au alcătuit pe această filieră. Le rămân recunoscător atât fondatorului, dl Andrei Pleșu, cât și succesorilor echipe redacționale (n. a.).

² Virginia Woolf, *Aventura lecturii. Eseuri alese*, selecție, traducere din limba engleză, prefață și note de Monica Pillat, București, Editura Spandugino, 2023.

(de războaie, dictaturi și revoluții) să-și reinventeze umanitatea, deodată cu o conștiință civică mai degrabă tragică.

Prima culegere românească de eseuri datorate Virginiei Woolf a fost tălmăcită de Petru Creția și a apărut în 1972. După patru decenii, Monica Pillat a retransmis trei dintre opțiunile lui Creția, completându-le cu o serie de texte inedite, selectate din ediția completă a eseurilor, în patru volume, concepută în 1966 de către soțul scriitoarei, cel care-i publicase și antumele la casa lui editorială londoneză. Lectura acestor medaliaoane filosofice – inițial apărute în presa culturală britanică din anii interbelici (sau chiar citite la radio) – ne dezvăluie o artă poetică măiastră, un rafinament stilistic demn de Henry James, o acuitate intelectuală apropiată de eseistica lui Marguerite Yourcenar și (pentru noi, ca est-europeni) o intimidantă familiaritate cu imensitatea literaturii engleze, de la elisabetani până la titanii veacului al XIX-lea.

Virginia Woolf, o prozatoare „feministă” al cărei portret stă astăzi în galeria absolvenților iluștri de la King's College London, s-a bucurat după moarte de o continuă celebrare publică, măsurată prin statui, ecranizări, colocvii critice și biografii, așa că te poți întreba dacă respectiva clasicizare nu i-a rărit, până la dispariție, cititorii propriu-ziși. Tocmai de aceea merită să o redescoperim, nu ca pe un monstru sacru dintr-un canon intangibil, ci ca pe o uluitoare povestitoare a imaginarului modern, pe care-l pune în scenă cu acel inimitabil amestec britanic de (auto)ironie, observație critică dezvrăjită și erudiție deloc pedantă, cu arome de ceai portocaliu și clinchet de porțelan nobil.

Autoarea lui *Orlando* și a *Călătoriei în larg* a continuat să locuiască mental în verticalul turn de fildeș al elitei formate în

epoca de glorie a Imperiului Britanic: oricât s-ar fi „aplecă” asupra Timpurilor Noi și oricât de impetuoasă a fost dorința ei de a renova tehnicile romanești, ea rămâne adorabil reacționară, adică fidelă etosului cavaleresc definitiv pentru o presupus nemuritoare *Merry England*. Contemporană cu Proust, ea îi seamănă și ca stil de viață: nu poți capta *fluxul conștiinței* decât într-o ambianță sibirică, profitând de lumea elevată a celor care au deopotrivă răgazul și resursele unor „ocupații” contemplative. Poate că sinuciderea romancierei, la numai 59 de ani, în 1941, a fost nu atât reflexul unui sindrom bipolar (atribuit *post-mortem* de către exegeții săi cu marote psihiatrice), cât protestul inefabil al unui spirit superior, care nu se lasă îngropat de viu în detestabil-iraționala „eră a maselor”. Sub bombe incendiare prăvălite de *Luftwaffe* asupra Londrei, Virginia Woolf se va fi simțit, asemenea lui Stefan Zweig, în ipostaza ultimului sacerdot al unei religii muribunde. Iată, bunăoară, concludențtul ultim paragraf al eseului „Cum ar trebui să citim o carte?”:

Uneori îmi închipui, cel puțin, că atunci când va sosi Judecata de Apoi și când marii cuceritori, oamenii legii și politicienii vor veni să-și primească răsplata – coroa-nele, laurii, numele gravate pentru totdeauna în marmura nepieritoare –, Atotputernicul se va întoarce către Petru și va spune, nu fără o anume invidie, văzându-ne cum ne înfățișăm cu cărțile sub braț: „Iată, aceștia nu au nevoie de nicio răsplată. Aici nu avem nimic să le dăm. Lor le-a fost drag să citească”¹.

¹ Woolf, *Aventura lecturii*, p. 45.

Cine se teme de ecumenism?

E vară, ne alegem lecturile parcă mai neglijent decât în alte anotimpuri, dar asta nu înseamnă că, odată îndrăgostiți de lumea ideilor, renunțăm la ea din motive... caniculare. Ne aflăm, vorba lui René Guénon, sub *domnia cantității*: tot mai mulți oameni scriu (măcar pe rețelele de socializare), se traduce masiv și adesea superficial, iar întâmpinările critice rămân aproape invizibile. Și totuși, vreau să vă recomand aici o cărțuie elegantă, aerisită și bine redactată, pe o temă care ține de igiena civilizației noastre. Mă refer la dialogul instituționalizat, dar și la cel informal, viu, curent, dintre diferitele ramuri ale creștinismului. Dacă doriți să vă actualizați informația despre această sferă delicată (adesea gata să se spargă sub presiunea feluritelor abordări fundamentaliste), se cade să parcurgeți volumul abia publicat de Alin-Sebastian Tat, sub titlul interogativ: *Cui i-e frică de ecumenism?*¹. Autorul este conferențiar la Facultatea de Teologie Greco-Catolică din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” și membru al Centrului de Studii Ecumenice și Interreligioase (al aceleiași universități). Domnia-sa este cunoscut publicului educat și

¹ Alin-Sebastian Tat, *Cui i-e frică de ecumenism?*, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2023.

printr-o seamă de titluri deja apărute, incluzând studii dedicate lui Augustin de Hipona și Toma de Aquino: o companie intelectuală de mari spirite tutelare, fără de care nu putem înțelege, la adâncimea cuvenită, evoluția istorică a Europei creștine.

De data aceasta, domnul Alin-Sebastian Tat ne aduce sub ochi un breviar al vocabularului ecumenic, o serie de fragmente ilustrative din corpusul textual rezultat, în secolul al XX-lea, din apropierea dialogică nemijlocită dintre capii feluritelor Biserici, precum și o seamă de reflecții personale cu privire la „hopurile” acestui dialog, de la cele apărute pe vastul teren viran al ignoranței până la acelea care sondează fondul tragic al succesivelor schisme produse în istoria creștinismului. Banalizarea ghetozării confesionale, dificultatea de a trece de la polemica teologică acerbă la un limbaj al fraternității, imperativul unei minime „politeți” ecumenice și riscurile birocratizării dialogului sunt riguros conspectate, în căutarea unor remedii deloc evidente. Volumul include totodată documentele doctrinare romano-catolice despre dialogul interconfesional, prezentându-ne la început decretul *Unitatis redintegratio* (adoptat în 1964, la Conciliul Vatican II), pentru a zăbovi ulterior asupra scrisorii enciclice *Ut unum sint*, datorată papei Ioan Paul al II-lea, ca și scrierea *Orientale Lumen*, ambele din 1995 (cu patru ani înaintea vizitei pe care Karol Wojtyła a făcut-o la București, între 7 și 9 mai 1999).

Înainte de a fi teologică sau canonică, problema ecumenismului e practică, adică morală, la firul ierbii. Dezbinarea între creștini, soldată chiar cu sângeroase războaie religioase, a intensificat secularizarea Europei. Simetric, închiderea rănilor și conlucrarea pentru binele comun redau demnitatea mesajului

evangelic pe un continent european vizibil asaltat de imigrație ilegală, populism, influența perfidă a dictaturilor din Rusia și China sau extensia militantă a cenzurii *woke*. Ierarhia ortodoxă, cea catolică și cea protestantă au interesul durabil de a-și educa credincioșii într-un spirit irenic, bazat pe respect și cunoaștere reciprocă, nu pe demonizarea alterității confesionale și adâncirea separațiilor moștenite istoric. E straniu și dureros să constăți că progresele mișcării ecumenice din secolul al XX-lea – obținute în climatul crispat al Războiului Rece – tind să se evapore în secolul al XXI-lea, deși prăbușirea URSS a eliberat bătrânul continent, redându-le creștinilor de toate confesiunile posibilitatea de a circula, de a se exprima și de a conlucra fără opreliști. Cu toate acestea, cuvintele imensului teolog Hans Urs von Balthasar rămân mai valabile ca oricând: „Despărțirea Bisericilor este cel mai mare scandal public al creștinătății; ea nu poate fi scuzată de nimic, nici în cauzele, nici în urmările sale, adică în lipsa de credibilitate a misiunii creștine interne și externe; tot ce poate ajuta la a o revoca merge dintru început în direcția voinței de mântuire a lui Dumnezeu”. Așa să fie; dar va fi oare așa fără ca fiecare dintre noi să purceadă pe această cale dificilă?

Cronica unei creștinătăți „improbabile”

Impozantul „tratat” semnat de Peter Heather, *Lumea creștină. Triumful unei religii*¹, își captivează cititorul de la prima la ultima pagină, nu atât pentru că este scris cu măiestrie și dovedește o logică istorică fără cusur, cât pentru că privește „subiectul” de sus, fără stări de spirit partizane și cu o savantă bunăvoință. Autorul – pe care, chiar înainte de a-l căuta pe Google, ți-l imaginezi deja în tipicul sacou de tweed al universitarului britanic – susține cursuri despre epoca tardo-antică și medievală la King’s College London și întruchipează, în trena lui Peter Brown, noua față a istoriografiei europene inspirate de Școala Analelor. El păstrează din moștenirea unor Braudel, Le Goff, Kantorowicz sau Le Roy Ladurie pasiunea „duratei lungi” și abordarea structuralistă, combinată cu miniaturi monografice, dar le adaugă un aer postmodern, dezvrăjit și agnostic, privind pânza evenimentelor, galeria protagoniștilor și momentele-cheie dintr-o perspectivă aproape „darwinistă”.

Pentru publicul cultivat, familiarizat cu trecutul creștinismului, opusul lui Heather nu vine, așadar, cu noutăți de

¹ Peter Heather, *Lumea creștină. Triumful unei religii*, traducere din limba engleză de Petru Iamandi, Iași, Polirom, 2023.